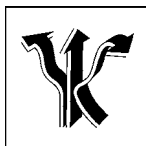

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

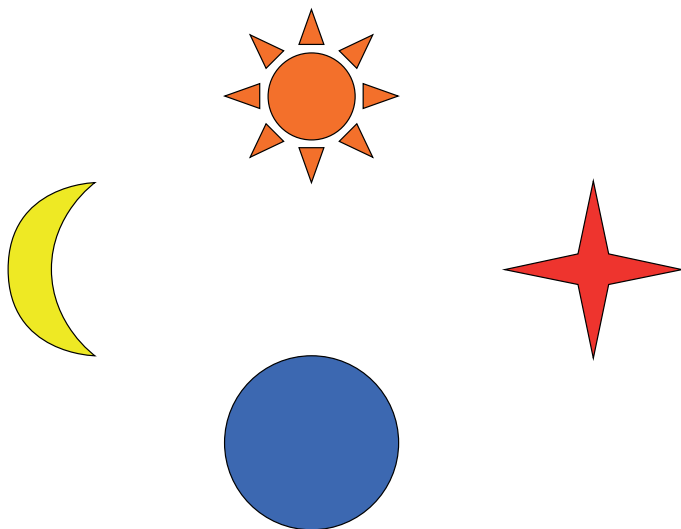
Українсько-Азербайджанський Інститут соціальних наук
і самоврядування ім. Г. А. Алієва

МАУП

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
на базі кафедри українознавства*

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2012

Редакційна колегія:

Бідзюра І. П. — директор УАІСНС, д-р політ. наук, проф.;
Шилов Ю. О. — зав. каф. українознавства, академік МКА, канд. іст. наук, проф.;
Соколовська К. М. — заст. зав. каф. українознавства, канд. іст. наук, доц., проф. МКА

Затверджено до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 11 від 25.06.12)

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Актуальні проблеми українознавства: [звед. зб. матер. наук.-практ. Д-87 конф.]. — К.: МАУП, 2012. — 286 с.

Розкриваються історичні, теоретичні та методологічні аспекти українознавчої дисципліни не тільки як складової духовності українства, а й як феноменального явища світової цивілізації.

Проаналізовано роль і місце науки українознавства у розбудові демократичного суспільства суверенної європейської держави України.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

ББК 87я73

М. О. Левченко

Особливості потенціалу
виробничої одиниці та його
економічна оцінка 150

М. І. Терновський

Історичні аспекти становлення
і розвитку аудита 156

О. І. Дікарев

Брендинг українського
паливно-енергетичного
комплексу України 162

С. Я. Буняк

Історичне коріння міжбанківських
розрахунків в Україні 172

Н. Ю. Матяш

Проблеми та перспективи
розвитку підприємництва
в Україні 179

О. О. Снісаренко

Історичні аспекти становлення
фінансів місцевих органів влади 188

Олександр Неживий

Публічна латентність загрози:
як запобігти руйнуванню
української мови зсередини? 196

М. В. Патер

Історія закордонного
економічного аналізу та його
запровадження в Україні 200

М. В. Прудніков

Стан та тенденції розвитку
функцій управління
економічного аналізу 206

Владислав Горанін

Проблеми сучасності України
і перспективи формування
україноцентричної еліти 211

Аннета-Даніела Кузнєцова

Роль жінки й матері
в українській родині 213

Н. В. Отрох

Від витворів мистецтва
до друкарського штампу 218

С. Й. Татаринів

Вплив Бахмутського повітового
земства на розвиток
народної освіти 223

Хоанг Динь Чай, О. В. Волянец

Экономическая и энергетическая
дипломатия в Евразии 231

Юлия Савенко

Символика в современных
украинских молодежных
неформальных объединениях
и организациях 237

Л. О. Глушко

Особливості формування
національної свідомості
у процесі етнічної соціалізації
молоді 244

Олексій Захарченко

Етнопедагогічні традиції
українців у історичному
контексті 248

О. І. Дікарев, Хоан Дін Чай,

Джан Ван Джун
Економічна дипломатія
приморських держав
та України 254

М. В. Сколуб

Адміністративно-судовий
устрій Бессарабської області
у 1812–1856 рр. 261

В. С. Рижиков

Теорія виховання як складова
формування духовності
відповідно до цільової моделі
професійної підготовки
майбутніх юристів 271

І. В. Калько

Стан сформованості гендерної
культури у студентської
молоді за особистісно-змістовним
критерієм 278

Відомості про авторів 282

ОСОБЛИВОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ВИРОБНИЧОЇ ОДИНИЦІ ТА ЙОГО ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА

Актуальні проблеми українознавства, с. 150–155

Виробничий потенціал підприємства становить систему взаємопов'язаних елементів, які виконують різні функції у процесі забезпечення випуску продукції та досягнення інших цілей розвитку підприємства. А тому можна стверджувати, що для нього характерні всі риси, властиві будь-якій системі: цілісність, цілеспрямованість, складність, взаємозамінність, альтернативність його елементів, взаємозв'язок та взаємодія елементів виробничого потенціалу, самовідтворюваність, інноваційна сприйнятливість, гнучкість, соціально-економічні наслідки використання.

Аналіз “стратегічного рівня” підприємства — це аналіз, у якому внутрішні характеристики трактуються порівняно з параметрами діяльності інших, насамперед процвітаючих, підприємств-конкурентів. Порівняльна характеристика дає змогу виявити ключові, внутрішні фактори конкурентоспроможності, які допомагають підприємству забезпечувати досить тривале своє функціонування та розвиток в умовах несталого й динамічного оточення. Оскільки головне призначення виробничого потенціалу підприємства зводиться до утворення нових вартостей, а його елементи повинні ці-

леспрямовано адаптуватися до вимог продукції, що виготовляється, то своє призначення він зможе виконати тільки в тому разі, коли прийнятим натуральна форма та кількісне співвідношення його елементів зроблять його здатним функціонувати як вартість, утворювальна вартість та додаткова вартість. Тобто, коли зміст та характеристики елементів виробничого потенціалу відповідають параметрам продукції, що виготовляється.

У такому разі всі елементи виробничого потенціалу служать одній загальній меті, що стоїть перед підприємством, — виготовленню конкурентоспроможної продукції.

Ключові фактори конкурентоспроможності — це унікальна комбінація наявного виробничого потенціалу підприємства з нагромадженим у минулому досвідом його використання, що сприяє виготовленню конкурентоспроможної продукції, завдяки реалізації якої підприємство здатне забезпечити своє існування у довгостроковій перспективі.

Використовуючи системний підхід до аналізу внутрішнього середовища, доцільно трактувати його як виробничий потенціал.

Для визначення виробничого потенціалу в різних концепціях ви-

користовують різні підходи. Щодо визначення його величини сформовано три основні підходи: ресурсний (або обліково-звітний), структурний (функціональний) та цільовий (проблемно-орієнтований).

1. Ресурсний (обліково-звітний) підхід, зорієнтований на визначення виробничого потенціалу як сукупності виробничих ресурсів, визначає величину як суму фізичних і вартісних оцінок окремих його складових. Оцінюючи виробничий потенціал, треба враховувати: матеріально-технічні ресурси з окремим дослідженням знарядь і засобів праці; трудові, енергетичні та інформаційні ресурси, фінансові (грошові) ресурси.

2. Структурний (функціональний) підхід, зорієнтований на визначення раціональної структури виробничого потенціалу підприємства, визначає його величину відповідно до прогресивних норм і нормативних співвідношень, заданих найбільш досконалими технологіями, організацією виробництва загалом і окремих підсистем підприємства, що використовуються в галузі.

Проблеми структурного характеру виробничого потенціалу полягають у тому, що відповідність одних елементів іншим стримує розвиток і вдосконалення потенціалу загалом. Так, застарілі верстати та обладнання українських підприємств заморожують відсталі технології, які є енергоматеріало- та трудомісткими, а це, своєю чергою, заважає виготовленню конкурентоспроможної продукції. Оптимізація структури потенціалу може здійснюватися з урахуванням різних рівнів деталізації підсистем та їхніх елементів, проте

треба мати на увазі, що досягнута структура завжди є компромісом між ідеальним уявленням про потреби та можливості залучення ресурсів, формуванням різних ланок, де їх використовують тим або іншим чином. Зі структурним підходом пов'язана ще одна характеристика потенціалу — його потужність, що є кількісною оцінкою виробничої можливості. Потужність має визначатись відносно окремих підсистем і потенціалу загалом і вказує місце конкретного підрозділу, елемента в усьому потенціалі. А тому окремі автори структурний підхід до оцінки потенціалу називають “функціональним потенціалом”.

3. Цільовий (проблемно-орієнтований) підхід, спрямований на визначення відповідності наявного потенціалу досягненню поставлених цілей, визначає його величину як рівень відповідності окремих складових потенціалу необхідному, дещо ідеальному уявленню про склад, структуру та механізми функціонування потенціалу для виготовлення конкуренто-спроможності продукції, який знаходить відображення в нормативних “деревах цілей” (“деревах проблем”) з широким спектром локальних і системних оцінок окремих елементів та взаємозв'язків. Рівень виробничого потенціалу визначається в процесі його використання й оцінюється з точки зору результативності, тобто ступеня задоволення (порівняно з конкурентами) потреб клієнтів, які споживають вироблену продукцію (надані послуги). Тому важливим етапом стратегічного аналізу є цільові оцінки виробничого потенціалу підприємства.

Виробничий потенціал, як і виробнича потужність (тільки більш системно), становить кількісну оцінку його здатності до випуску продукції певного обсягу, структури та якості, і отримання необхідних результатів. Кожне підприємство зацікавлене з мінімальними витратами своєчасно реагувати на зміни потреб споживачів. Тому на першому етапі цільовий аналіз виробничого потенціалу здійснюється відносно змін, які необхідно внести у виробничий потенціал для виготовлення певних видів продукції.

Аналіз ефективності використання виробничого потенціалу можна виконувати за допомогою експертних оцінок, які складаються за шкалою, наведеною в таблиці.

На основі отриманих оцінок можна визначити рівень відповідності виробничого потенціалу підприємства обраним стратегіям за окремими складовими. Беручи до уваги значущість цих складових для виробничого потенціалу, що визначається експертами у відповідних коефіцієнтах, можна розрахувати його загальну цільову оцінку. Отримані значення дають змогу зорієнтуватися у характері заходів, які треба здійснити на підприємстві для забезпечення виконання стратегій.

Допустимі й недопустимі відхилення від потенційного результату виробничо-господарської діяльності підприємства, перевищення якого є в принципі неможливим унаслідок дії тих чи інших технологічних або економічних причин, відображають поняття низької і високої ефективності. Отже, ефективність виробничого потенціалу можна розглядати

принаймні у двох вимірах — технологічному та економічному [1].

Економічна ефективність виробництва визначається, по-перше, технологічною ефективністю, по-друге — економічно доцільним (збалансованим) поєднанням запасів і потоків різних виробничих ресурсів, які використовуються у процесі виготовлення продукції. Потоки ресурсів, що надходять на підприємство, зазвичай залучаються у процес виробництва лише після перебування у стадії запасів. Таким чином, загальний процес виробництва можна уявити як сукупність двох процесів: формування запасу виробничих ресурсів і взаємодії цих виробничих ресурсів під час виготовлення продукції.

Ефективність виробництва становить комплексне відбиття кінцевих результатів використання засобів виробництва і робочої сили за певний проміжок часу (у зарубіжних країнах з розвиненою ринковою економікою для окреслення результативності господарювання використовують інший термін — продуктивність системи виробництва і обслуговування, під якою розуміють ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) при виробництві різноманітних товарів та послуг. Отже, терміни ефективність виробництва і продуктивність системи — це по суті синоніми, які характеризують одні й ті самі результативні процеси. При цьому слід усвідомлювати, що загальна продуктивність системи є поняттям набагато ширшим, ніж продуктивність праці і прибутковність виробництва.

**Цільове оцінювання відповідності
виробничого потенціалу підприємства**

Рівень відповідності	Загальне визначення рівня відповідності	Інтервал значення рівня відповідності
Відсутній	Наявна не більша від загальної професійної орієнтації в галузі, куди спрямована майбутня діяльність підприємства; перед визначенням яких-небудь конкретних цілей необхідні попередні заходи з формування відповідної компоненти	0–0,2
Низький	У разі початку робіт з цього рівня потрібно посилити відповідність ВПП залученням зовнішніх джерел; наявний потенціал можна використовувати тільки для співвиконання робіт під керівництвом (або за надання певної матеріальної або інформаційної допомоги) партнера	0,2–0,4
Середній	Рівень відповідності ВПП дає змогу починати роботи з освоєння обраного напрямку діяльності; для забезпечення відповідного саморозвитку ВПП у процесі виконання робіт треба поновити окремі складові ВПП з допомогою партнера (партнерів)	0,4–0,7
Високий	ВПП відповідає умовам самостійного розв'язання основних проблем, пов'язаних з переходом у новий напрям діяльності та може забезпечити потрібний саморозвиток і посилення відповідності потенціалу цілям, що планується досягти в процесі виконання робіт	0,7–0,9
Повна відповідність	Відповідний елемент ВПП достатній для успішного досягнення визначених цілей у необхідні терміни	0,9–1,0

5 — повна відповідність; 4 (високий) — відповідність в основному; 3 (середній) — відповідність у великій кількості елементів; 2 (низький) — незначна відповідність; 1 (відсутній) — відповідність у другорядних елементах.

$$\text{Ефективність (продуктивність)} = \frac{\text{Результати}}{\text{Ресурси (витрати)}}.$$

Результат виробництва як найважливіший компонент для визначення його ефективності не слід тлумачити однозначно. Йдеться про корисний кінцевий результат, тобто

розрізняють: 1) кінцевий результат процесу виробництва; 2) кінцевий народногосподарський результат роботи підприємства (об'єднання підприємства).

Ефективність функціонування окремих промислових підприємств і галузей до теперішнього часу оцінюється на підставі добре відомих нормативних методів [2]. Однак динамічний розвиток економіки загалом і промислового виробництва зокрема потребує істотного вдосконалення та доповнення існуючих нормативних методів.

Одним з альтернативних підходів до вимірювання ефективності є запропонований С. Іщук метод оцінювання стохастичних меж виробництва і собівартості продукції, призначений для розрахунку реальної ефективності виробничого потенціалу підприємства у контексті двох її основних складових: технологічної та економічної. Цей метод допомагає відображати ефективність використання виробничого потенціалу підприємства у вигляді багатомірної величини і значно точніше ідентифікувати взаємозв'язки між його елементами. Оскільки основним критерієм ефективності функціонування підприємства є досягнення максимального (заданого) кінцевого результату діяльності при оптимальному використанні виробничих і фінансових ресурсів, то, відповідно, основне завдання управління виробничим потенціалом полягає передусім у раціональному розподілі названих ресурсів з метою досягнення найвищих показників. Під досягненням найвищих показників діяльності слід розуміти найкращі її результати у досягненні кінцевих цілей діяльності і стратегії розвитку загальноекономічної стратегії розвитку промислових підприємств [3].

Кількісне оцінювання результативності потенціалу підприємства здійснюється за допомогою показників продуктивності, ефективності і рентабельності.

Виокремлюють частинну факторну продуктивність, тобто продуктивність окремого ресурсу; сукупну продуктивність, або ефективність, що максимально враховує всі ресурси [2].

Загалом рентабельність показує, наскільки прибутково функціонує потенціал підприємства. Існує багато показників рентабельності. У запропонованій моделі використовуються: прибуток, віднесений до власного капіталу підприємства; прибуток, віднесений до обсягу продажів; прибуток, віднесений до сукупності виробничих ресурсів [2].

Показники продуктивності, ефективності, рентабельності у ринковій економіці привертають велику увагу як економістів, так і менеджерів.

Запропонований І. Б. Чичкало-Кондрацькою підхід дає змогу оцінювати як ресурсні, так і управлінські резерви відновлення подальшого розвитку потенціалу.

Процес кількісного оцінювання можливостей відновлення виробничого потенціалу підприємства загалом складається з трьох етапів [4]. На першому етапі визначається рентабельність власного капіталу підприємства. На основі порівняння показників поточного і базисного періодів, а також аналізу динаміки, приймається рішення про подальше оцінювання. На другому — встановлюються обсяги ресурсних резервів збереження і розвитку виробничого потенціалу. Для цього розраховуються продуктивність кожного ре-

сурсу, ефективність сукупності ресурсів та рентабельність виробничих ресурсів. На третьому етапі кількісного оцінювання визначаються резерви управління щодо формування потенціалу підприємства, адаптованого до ринкового середовища.

Література

1. *Воронін О.* Методика визначення узагальнюючого показника економічної ефективності виробництва / О. Воронін // Економіст. — 2007. — № 4. — С. 57–62.
2. *Дасковский В.* Фактор времени при оценке эффективности инвестиционных проектов / В. Дасковский, В. Киселев // Экономист. — 2008. — № 1. — С. 55–67.
3. *Друкер Питер Ф.* Эффективное управление: экономические задачи и оптимальные решения / П. Ф. Друкер; [пер. с англ. М. Котельниковой]. — М.: Гранд; Фаир-Пресс, 2001. — 288 с.
4. *Садовников А. А.* Особенности экономического анализа и эффективности использования основных средств на крупных предприятиях / А. А. Садовников, Н. М. Голубева, Г. А. Цопа // Машиностроитель. — 2008. — № 1. — С. 14–17.
5. *Щелкунов В. І.* Методологічне обґрунтування узагальнюючого показника економічної ефективності виробництва та його використання у сфері соціально-трудових відносин / В. І. Щелкунов, О. О. Воронін, О. О. Давидюк. — К.: Наук. думка, 2005. — 186 с.